

TEZĂUR LITURGIC

6 FEBRUARIE

SF.IUSTIN POPOVICI

**VIAȚA
SF.IERARH-
MĂRTURISITOR
FOTIE CEL MARE,
PATRIARHUL
CONSTANTINOPOLULUI**

BELGRAD, 1972

Архимандрит ЈУСТИН Поповић ЖИТИЈА СВЕТИХ

6. ФЕБРУАР ЖИТИЈЕ СВЕТОГ И РАВНОАПОСТОЛНОГ ОЦА НАШЕГ ФОТИЈА ВЕЛИКОГ, патријарха Цариградског, исповедника

Богоносни Оци наши, уредивши у Цркви Божјој све богоприлично и богоугодно, као што су и сами примили од светих Апостола, оставили су нам као свештено предање и ово богодано учење: исповедати и бранити праву веру – Православље – веће је од свих других врлина. Ниједна друга врлина, веле они, није пред Богом тако велика и за Цркву тако корисна као исповедање и браћење праве и истините вере. Јер Истина је Бог (Јн. 14, 6), и љубав према Истини Божјој и исповедање богодане Истине у Цркви, тојест истините црквене вере, ослобађа и освећује и спасава нас људе (Јн. 8, 32; 17, 19; 2. Сол. 2, 10). Овај свети наук нарочито су истицали и наглашавали они велики Оци Цркве који су читав свој живот провели у борби за очување праве и спасоносне вере Христове, којом се једино ми људи спасавамо и вечни

живот задобијамо. Ова света наука и предање Отаца, потврђени и посведочени целокупним животом њиховим, најбоља је поука и пример и за наше данашње поколење, охладнело и окорело у својој равнодушности према правој вери због свога неревновања „за љубав истине“, како вели св. Апостол (2. Сол. 2, 10).

Међу древним великим Оцима Цркве највећи ревнитељи праве вере и Истине Божје били су Свети Атанасије Велики и Василије Велики. А за њима многи други свети Оци, све до овог светог и богоносног оца нашег Фотија, равноапостолног проповедника, исповедника и заштитника Православне вере Христове. Он ни у чему није мањи од њих. Попут њих и он је ревновао у свакој богоугодној и боготворној врлини хришћанској. Но изнад свега ревновао је за Истину Божју, за истините догмате вере Православне, остављене Цркви у свето наслеђе од богонадахнутих Апостола и духоносних Отаца. А ревновао је тако Свети Фотије за праву и истиниту веру Православну знајући да ништа није спасоносније од Истине Божје. О томе је говорио, и писао у свом познатом писму римском папи Николи: „Ништа није милије од Истине“ – Ουδεν της Αληθείας φιλαίτερον[1]. И још је у том писму писао истоме папи: „Заиста је неопходно да сви чувамо све, а пре свега оно

што се односи на ствари вере, у којима и мало отступање представља смртни грех“.

Призивајући у помоћ молитве светог оца нашег Фотија, постараћемо се описати за наше, охладнело у љубави према Истини, поколење свети живот Светога Фотија и његове апостолске подвиге у одбрани Православне вере, ради поуке и душевне користи многима. Знамо да је Свети Фотије, и за свога живота, а и касније, био „знак против кога се говори“ (ср. Лк. 2, 34), јер су многи непријатељи говорили и писали против његове свете личности[2]. Овде ми ћемо изнети непристрасну историјску истину, која ће најбоље показати сву духовну величину светог оца нашег Фотија, и његов изузетан значај за Православну веру и Цркву.

Богоносни отац наш Фотије родио се у Цариграду око 820. године[3], од родитеља и веома знаменитих и богатих и веома благочестивих. Отац му се звао Сергије и био спатариије на царском двору византијском, то јест чувар двора и цара. Сергије беше рођени брат светог патријарха Тарасија, председника Седмог Васељенског Сабора, 787. године, на коме би осуђена јерес иконоборачка[4]. Мајка пак светог Фотија звала се Ирина; и она беше веома богољубива и врлинољубива. Брат њен, по имену Сергије, беше ожењен Ирином, сестром

свете царице Теодоре, која заједно са светим патријархом Методијем васпостави православно поштовање светих икона на Сабору 843. год[5]. Светог Методија, као и спомен блаженоупокојеног светог патријарха Тарасија, веома је поштовао Свети Фотије и на њих се кроз живот угледао.

Међутим, пре но што света царица Теодора васпостави поштовање светих икона, многи православни хришћани, нарочито монаси и клирици, претрпеше многа и разноврсна страдања и гоњења због светих икона. Међу овим исповедницима и страдалницима за чесне иконе беху и родитељи Светог Фотија. Као веома благочестиви и строго православни они љубљаху и поштоваху свете иконе, а такође и њихове браниоце – преподобне монахе. Особито је мајка Фотијева врло често примала монахе у своју кућу, тражила њихове свете молитве и давала им милостињу. Осим Фотија родитељи његови имађаху још четворо деце: Константина, Сергија, Тарасија и Теодора. Као побожни, родитељи су желели да им деца расту у вери и побожности, ограђивана молитвама и добрим делима. У време иконоборског цара Теофила (829-842), када настадоше прогони православних иконопоштоватеља, родитељима Светог Фотија би одузето имање, и они, пошто

најпре бише мучени, заједно са својом децом бише прогнани у места дивља и безводна, где исповеднички и мученички скончаше у правој вери[6], не пристајући да се одрекну светих икона. Због њиховог непоколебљивог отстојавања православног молитвеног иконопоштовања светих икона, иконоборачки безакони и лажни сабори дрско и безумно бацише анатему на оца Фотијевог Сергија, и на самог младог Фотија и његову браћу, као што пре тога беху бацили и на стрица Фотијевог – светог патријарха Тарасија. О томе сведочи сам Свети Фотије у својим писмима[7]. Али Бог не слуша и не прима безумне и бесмислене јеретичке анатеме, него их ми овде поменуемо зато да покажемо како Свети Фотије још од детињства свог постаде исповедник и носилац и заштитник свете вере апостолске и истинитих догмата светих Отаца.

Још од детињства свог млади Фотије нагињаше тихом молитвеном монашком животу. О томе он сам вели овако: „Још од детињства имао сам жељу да будем слободан од житејских ствари и брига, и да пазим само на оно што се мене самога тиче... Јер још од детињства у мени, заједно самном, растијаше и љубав према монашком животу“[8]. По природи обдарен многим талентима, млади Фотије жуђаше за

стицањем врлина и знања. Тако обдарен и способан, он још као млад изучи све светске и духовне науке. Шта је све изучио и колику је мудрост стекао, види се и из признања самих непријатеља његових. Тако Никита Пафлагонијски, најљући непријатељ његов, пише за њега: „Беше Фотије не од неког ниског и незнатног рода, него од родитеља племенитих по телу и врло познатих. По мудрости светској и разборитости он је био сматран за најспособнијег у царству. Јер он изучи граматику и поезију, реторику и философију, и лекарску вештину, и скоро сваку другу светску науку. А беше у свему томе такав да је надмашио не само све људе свога времена, него се чак такмичио и са онима из ранијих времена. Јер њему све иђаше за руком и помагаше му: и природна способност, и марљиво учење, и богатство, помоћу којег се свака књига стицаше к њему“^[9]. Изучивши за младости и књижевност и математику и Аристотелову философију, и сваку другу светску науку, Фотије такође изучи и божанску науку Светога Писма и богословље светих Отаца Цркве, о чему сведоче његове књиге, пуне божанске и светоотачке мудрости. А учаше се он и код мудрих и учених људи свога времена, а за богословље сам вели да га је учио код једног мудрог и искусног „старца

учитеља“. Пошто се његова ученост и мудрост убрзо прочуше, у његов дом стадоше долазити многи младићи, жељни да чују од њега световну и духовну мудрост[10]. Мада и сам млад, Фотије их поучаваше свакој мудрости и са њима прочитаваше многе мудре и корисне књиге, тумачећи им језик и мисао сваке књиге. Ове поуке и тумачења слушаше и брат његов Тарасије, који је касније, када је био принуђен да одсуствује из Цариграда, молио Фотија да му опише које су и какве књиге у његовом одсуству читали и какво је његово мишљење о њима. Испуњавајући братовљеву жељу, Фотије је и написао своју прекрасну и богату књигу, звану „Мириовивлос“ или „Библиотека“.

Жеља Фотијева да постане монах сигурно да би се у ово време и остварила, да га у томе није спречила воља православног цара Михаила III (842-867). Јер цар доведе младог Фотија на свој двор и натера га против његове воље да се прими високих царских служби и чинова на двору. Најпре он постаде протоспатариос, а затим и протоасикритис, то јест први саветник и секретар царски. Та звања су се давала само веома поверљивим лицима на двору. У овом звању, а и због своје мудрости и способности, Фотије би послан од цара Михаила у Багдад да као царски изасланик (дипломата) преговара са

персиским калифом о престанку прогањања хришћана у арапским мухамеданским земљама. Са њим би послан у Багдад и млади даровити ученик његов, Константин Философ, то јест Свети Кирило, потоњи апостол Словенски. У то време Фотије беше не само високи достојанственик на царском двору, него и професор на Високој школи у Цариграду, коју беше обновио ујак и старатељ цара Михаила, кесар Варда, у царским палатама званим Магнавра[11]. Заједно са њим у тој школи предаваху и учени Солунац Лав Математичар и други Солунац – Константин Философ (Св. Кирило). Иако обављаше многе државне послове у палати, Свети Фотије не пропушташе прилику да и даље чита мудре и корисне књиге и да поучава своје многобројне ученике[12]. Уз то он и сам поче писати многе мудре и душекорисне књиге и тумачити божанске дубине Светога Писма. Тако на молбу његовог пријатеља, Амфилохија Кизичког, он написа књигу коју по њему назва „Амфилохија“, у којој тумачи 326. питања и проблема из Светог Писма. Касније он написа и друге књиге, као што су: Књига против Манихејаца, Тајноводство (Μυσταγωγία) о Духу Светом, и Тумачење Посланица св. Апостола Павла. Још сакупи и састави Номоканон црквених закона и канона, и написа многа

Писма и Беседе, а састави и многе црквене песме и химне. Али о мудрости и свестраној учености Светог Фотија нека ово буде доста, јер нам још много ваља рећи о његовим другим делима и подвизима, који превазилазе све до сада речено о њему.

У то време црквене прилике у Византији беху у оваквом стању. Благодаћу Божјом Црква беше избављена од душегубне јереси иконоборачке. Али после тешке и дугогодишње борбе са иконоборством многе ствари у Цркви требало је да се среде и доведу у првобитни ред. Јер, као што мудро рече свети патријарх Никифор Исповедник[13], за време борбе са јересима многе ствари у Цркви бивају по нужди, док у мирно доба оне не би биле допуштене. Тако је било у ово време. Борба са иконоборством не само да је многе одвукла у пропаст јереси, него је и дала прилике неким људима из редова и лаика, и монаха, и клирика да насталу смутњу искористе за себе, и тако унесу многе пометње и нереде у црквени живот. Међу овакве људе треба убрајати и оне који су, под изговором борбе против јереси, кварили црквени поредак и сада, када је већ била прошла бура јереси, и када је у целој Цркви понова завладало правоверје, па је стога требало да свуда влада ред, и послушност, и братска слога и јединство.

Особито је било много невоља због подвајања и дељења у народу, и клиру, и монаштву. Јер због претеране строгости једних и претеране попустљивости других у Цркви беше настало подвајање и дељење на међусобно завађене странке и групе, што је Цркви Божјој наносило много штете[14]. Ове и овакве ствари требало је решити и ову завађену браћу измирити. Овај тежак посао управо је и очекивао Светог Фотија када он би изабран за патријарха. Његов пак избор за патријарха би на следећи начин. Потпуна победа Православља над иконоборачком јереси беше извојевана под светим патријархом Методијем (843-847). Овај свети патријарх са благошћу и мудрошћу и разумном умереношћу управљаше Црквом Божјом. Оне који су се били повели за иконоборачком јереси па се покајали он са љубављу примаше натраг у крило Цркве, на чему му неки претерано строги монаси замераху, па се чак и одвојише од њега. Када пак Свети Методије убрзо умре, за патријарха би изабран Игњатије, син бившег цара Михаила I Рангаве (811-813), који се после очевог пада беше замонашио. Он беше близак кругу строгих монаха. Сам он беше човек честитог живота, али њему не пође за руком да завађене стране у Цркви измири, те раздор и надаље постојаше у

Цркви. О томе раздору у оно време писаше овако Свети Фотије: „Сви са свима имађаху међусобне разлике и размирице, и стараху се да се једни од других одвоје и отцепе... При таквом стању ствари, тражен је пастир који би раздељене удове Цркве могао сјединити и насталу буру утишати“[15].

Због тога, и због сукоба са ћесаром Вардом, као и због других државних трзавица, у августу 857. године патријарх Игњатије би најпре смењен, па затим и сам поднесе оставку на патријаршијски положај. И патријаршијски престо више од годину дана остаде упражњен. Тада очи свих црквених људи бише упсрене ка човеку који једини одговараше положају и достојанству патријарха, и који једини беше у стању отклонити постојећи раздор и измирити завађене стране. Тај човек не беше нико други него учени и мудри професор и царски секретар и саветник Фотије. Зато се тада њему обратише сви црквени људи, како они из завађених група, тако и људи са двора, а и сам цар. На њихово упорно наваљивање да се прими патријаршијског чина и престола, смирени Фотије упорно и дуго одбијаше, не пристајући да прими на себе тако тешко и одговорно бремене. О томе свом одбијању и не пристајању он је овако смирено писао ћесару Варди: „Још пре овога ја

сам знао да сам недостојан архијерејског чина и пастирске дужности. Зато сам, будући вучен и присиљаван, одбијао да то примим... Плакао сам, преклињао сам, и све друго чинио само да не пристанем на овај насилни избор. Молио сам да ме ова чаша мимоиђе, плачући због великих брига и искушења која су ме имала снаћи. Али, ништа ми то није помогло“[16]. У писму пак папи римском Николи[17], у коме га извештаваше о свом избору за патријарха Цариградског, Фотије овако описује своје противљење и одбијање: „Кад год сам размишљао о узвишености архијерејског чина и положаја и о ништавности човечијој, и мерио своје немоћи и слабости, мене је увек спопадао ужас и обузимао страх. Јер пред мојим се видом носило ово: људи од меса и крви обављају дела бестелесних Херувима. Сада пак видим и себе сама везана и натоварена тим истим бременом, и ја не могу исказати колики ме болови и муке обузимају. Од самог детињства свог желео сам миран и повучен живот. Због тога никада нисам ни мислио да се припремам да икада примим на себе архијерејско достојанство. Међутим сада сам се и против воље примио архијерејства и управљања народом Божјим, јер сам силом приморан на то (мада понекад бива да и то донесе радост пастиру, само ако му стадо

црквено добро напредује у правој вери и врлини). А примио сам се тога ево како. Чим се мој претходник повукао са тог и таквог достојанства и дужности, одједном, не знам како, навалили су силно на мене сви клирици са скупом епископа и митрополита, а још пре њих, и са њима заједно, и благочестиви цар наш, који је иначе према другима веома човекољубив и кротак, док се мени овде учинио нечовекољубив и нагао. На то наваљивање свега свештенства ја нимало нисам попуштао. Али сви моји изговори и умољавања да ме оставе на миру, нису били услышени. Јер они су само једно говорили и тражили: да хтео ја или не, примим на себе бреме старешинства над њима. Ништа ми нису помогле ни сузе, које су ми се лиле из очију док сам их за то умољавао. Тако се ето и збило, против моје воље, оно што су они сами хтели и желели“[18].

После оваквог дугог и упорног умољавања Св. Фотија од стране свега народа и клира и епископа да се прими патријаршества, јер престо патријаршки у престоници царевине бејаше више од годину дана упражњен, он најзад и против своје воље пристаде. Тада га, на сасвим законит и канонски начин, сабор архијереја изабра и постави за патријарха Цариградског 858. године. За свега недељу дана

он би пострижен у монаштво и рукоположен за патријарха, пролазећи брзо по реду све степене свештенства, сваког дана по један. Првога дана он постаде монах, другога чтец, трећег ипођакон, четвртога ђакон, петога презвитер, и шестога епископ. Рукоположење за епископа би извршено на сам дан Божића 858. године, од стране митрополита сиракуског Григорија Авеста[19], Евлампиија апамијског и Василија гортинског.

Овај избор Фотијев за патријарха би прихваћен од свега народа и монаштва и клира, без обзира на њихове међусобне несугласице и раздоре. Јер и једна и друга страна виделе су у њему гаранцију праве вере, јер он беше син родитеља пострадалих мученички за Православну веру од иконобораца. С друге стране они су видели у њему пастира који се није раније мешао у међусобне свађе и раздоре, те може сада измирити завађене стране и учинити добро Цркви сједињујући уједно до тада раздељено стадо Христово. Али, подстакнути завишћу ђаволом, овим избором Св. Фотија не беху задовољни неких пет епископа из круга присталица бившег патријарха Игњатија. Остале пак присталице Игњатијеве беху за Фотија, мада се касније неки од њих окренуше против њега. По избору своме за патријарха Свети Фотије би

признат на сабору који се састаде у храму Светих Апостола 859. г. Тада он, по древном и устаљеном црквеном обичају, извести о своме избору писмом римског епископа и сва четири источна патријарха. У писму папи римском Николи он, као што већ горе наведосмо, писаше о свом изнуђеном пристанку на избор за патријарха. Затим ради показивања заједнице у вери и љубави – „јер од свих заједница најбоља је заједница вере и истините љубави“[20] – он њему излаже своје исповедање Православне вере у Свету Тројицу, у оваплоћење Сина Божјег, у светих Седам Васељенских Сабора, тј. да и он прима и исповеда све оно што ти Сабори примају и исповедају, а одбацује и анатемисе све оно што су и они одбацили и анатемисали. То своје писмо светитељ завршава молитвом Богу да подари мир Цркви Својој и да све верне води спасењу и присаједини их Глави свих – Христу[21].

Писмо ово, праћено и писмом самога цара Михаила III, стиже у Рим почетком 860. године. Али пре овог писма у Рим беху стигли неки непослушни монаси из Цариграда, међу којима беше и неки архимандрит Теогност. Овај Теогност и монаси с њим сматраху себе за присталице бившег патријарха Игњатија, и они, заједно са оних пет споменутих епископа, не

признаваху Светог Фотија за патријарха, иако је сам патријарх Игњатије већ био поднео оставку и признао законитим новоизабраног патријарха Фотија. Архимандрит Теогност и они који с њим беху дошли у Рим изиђоше пред папу, и стадоше пред њим клеветати Светог Фотија и обасипати га сваковрсним поругама све због његовог, тобож, неканонског избора. Због оваквог поступања ових Игњатијевих монаха ћесар Варда сматраше кривим и самог Игњатија. Зато га он прогна на острва Тиверинт и Митилену у Јегејском мору, а неке од његових присталица, клирике и монахе, поче прогонити и мучити. Са оваквим поступцима Вардиним Свети Фотије беше веома незадовољан. Он зато написа писмо Варди у коме га умољаваше и преклињаше да престане са таквим прогонима, јер ће у противном сам он напустити патријаршки престо[22].

У Риму пак, када папа Никола чу од споменутог архимандрита Теогноста како је Фотије као лаик изабран за патријарха, би му веома мило. Али не по добру, него по злу. Јер папа Никола одавно чекаше згодан моменат да се умеша у послове Цариградске Цркве, да би је тако потчинио себи. А беше папа Никола човек врло властољубив и горд; он жуђаше да ако може, цео свет потчини власти својој. Да би то постигао,

он употребљаваше пред западним владарима нека лажна документа, сачињена у папској канцеларији, по којима, тобоже, беше предано у руке папи од стране цара Константина Великог град Рим и свецела западна царевина[23]. Из истог властољубља папа Никола тражаше још и од источног цара византијског да стави под његову власт целу Јужну Италију, и Сицилију, и сво Балканско Полуострво са тамошњим словенским земљама, које баш у то време примаху хришћанску веру из Цариграда. Колико је било властољубље овог гордог човека види се и из тога што је он почео употребљавати и још некакве лажне декрете, такозване „Исидорове декреталије“[24], по којима би, тобоже, римским папама припадала сва власт на земљи и над целом Црквом. Без римског папе се, тобоже, ништа у Цркви не може решавати, па чак, тврдио је папа Никола, без Рима нема ни самог Хришћанства.

Тако демонски властољубив и горд, папа Никола једва дочека овакву прилику да би пружио руку и себи потчинио свету патријаршију Цариградску. Због тога он узе сада на себе да брани бившег патријарха Игњатија. Међутим, њему беше главни циљ: збацити са престола Светог Фотија и Цариградску Цркву потчинити папској власти. У том циљу он написа писмо

Светом Фотију, а и цару Михаилу, у коме га осионо нападе што се примио за патријарха, и нарочито што је од лаика тако брзо постао епископ. Пошто цар Михаилу беше у свом писму позвао папу да дође на сабор у Цариград ради потпуне осуде иконоборачке јереси, папа посла своја два клирика у Цариград, да испитају целу ову ствар и поднесу му извештај, па ће онда он сам пресудити о тој ствари. Ови клирици беху: епископи Родоалд и Захарија. Они стигоше у Цариград крајем 860. год. Држећи се свагда своје кротости и љубави према црквеном поретку и правилима, Свети Фотије тада сазва по други пут сабор у цркви Светих Апостола, у пролеће 861. године[25]. А то беше жеља и самога цара Михаила. На овај сабор дођоше многи епископи, а и ови преставници папе Николе, и сви они потврдише свети Седми Васељенски Сабор и поново осудише јерес иконоборачку а Светог Фотија примише за законитог и канонског патријарха. На овом сабору би донето и седамнаест светих канона, којима се непослушни монаси и епископи доводе у послушност црквеном поретку и предању. Нарочито се забрањује непослушним монасима да се одмећу од својих законитих епископа и, под изговором тобожње јереси њихове, стварају у Цркви нереде и расколе. Још

додаде свети Сабор и то да, ако код неког епископа постоји неки грех и преступ, треба о томе сачекати саборску одлуку и пресуду, а не одвајати се од њега и стварати раскол у Цркви. Ово правило донеше саборски оци управо против оних монаха који беху неразумно строги и одвајаху се од свог новог патријарха и његових епископа. На крају свети Сабор прописа још и ово: једино ако би неки епископ јавно проповедао неку већ од светих Отаца и Сабора осуђену јерес, онда у том случају ко обустави и прекине спомињати таквог епископа на светим Литургијама, не само да није за осуду, него њега треба чак похвалити, па макар то чинио и пре саборске осуде тога епископа (канон 15).

Међутим, предосећајући да властољубље папе Николе ни овим неће бити задовољно, иако су и сами његови изасланици и сав сабор епископа призиали законити избор Фотијев за патријарха, Свети Фотије ипак написа опширно и пуно љубави и смерности писмо папи, братски му и подробно објашњавајући све. У том свом писму он је писао:

Ништа није часније и цењеније од љубави, како то и опште мишљење признаје и Божанска Писма сведоче. Јер се љубављу сједуњује раздељено и измирује завађено, а оно пак што је

своје њоме се још више приљубљује и сједињује. Јер љубав не мисли зло, него све обухвата, све подноси, и, по блаженом Павлу, никада не престаје (1. Кор. 13, 7-8). Она и оне који имају исту веру у Бога, макар и живели далеко једни од других и макар се никада не видели, доводи у јединство и једномислије, чинећи их правим пријатељима... Ништа не спречава да браћа браћи и деца очевима могу и смелије говорити, ако само истину говоре, те ћу и ја нешто слободно рећи у своју одбрану. Требало је најпре да ваше савршенство у врлини саосећа самном у томе што сам и против своје воље натеран да узмем ово бreme, а не да ме због тога нападате. Јер заиста смо доживели насиље, а какво и колико – то само Бог зна коме су и најтајније ствари познате. Опколили су нас насилно са свих страна, и чували нас као да се радило о злочинцу; изабрали су нас иако смо одбијали; рукоположили су нас мада смо плакали. И све то су сви видели и знају, јер се није десило негде у неком углу, него јавно. Па зар је сада право нападати страдалнике? Изгубисмо свој миран живот и вољено молитвено тиховање, и оно чисто и присно пријатељство са друговима. Омиљени бејасмо међу пријатељима, и са познаницима вољени и дружевни. А сада? Како да о томе говорим без суза! Како да не оплакујем

онај мирни ранији, а сада изгубљени живот. Знао сам још од пре да је престо патријаршијски врло буран и опкољен великим бригама. Знао сам и за тегобе управљања народним масама, за међусобне свађе њихове, за зависти, побуне, и гунђања ако им се не чини по вољи; а ако им се попусти на вољу онда долази њихов презир и надменост. А шта да радим сада будући доведен на силу? Некада морам да будем строг и према пријатељима, на сроднике да и не гледам, оштар и тежак онима који греше. А све то изазива завист и мржњу код њих. Шта сам могао да учиним? Ма колико да сам избегавао овај избор, и одбијао да примим рукоположење, и плакао не прихватајући старешинство, – ипак свим тим није се могло избећи оно што је било предодређено. Ти пишеш да нисам требао допустити ту неправду и насиље над собом. Али то треба да кажеш онима који ми то учинише. Што пак велиш да су канони тиме прекршени што сам од лаика брзо дошао до степена епископа, ми се питамо који су то канони које смо преступили? Јер Црква Цариградска није до данас примила ни један такав канон, те према томе правила која не постоје не могу ни бити нарушена. Ако би пак због тога требало мене збацити с престола, онда су у опасности да буду

збачени и свети и блажени оци наши, патријарси Никифор и Тарасије, јер су и они као лаици изабрани за архијереје. Међутим они су најсветлији светилници нашем поколењу и сјајни проповедници праве вере и благочешћа, који речју и животом одржаше Истину. Зар и за њих, звезде сјајне још у световном животу, да кажемо да су неканонски и противно црквеном поретку изабрани? Не дао Бог да тако нешто за њих речем, јер они беху строги чувари канона и правила, поборници праве вере и судије безбожне јереси. А и међу Латинима беше таквих архијереја, који од лаика бише узведени на степен епископа, као, на пример Свети Амвросије[26], украс свих Латина. А такав беше и Свети Нектарије, коме цео Васељенски Сабор потврди избор у чин епископа, иако он беше још лаик[27]. Зар не би у том случају требало, по теби, осудити и цео тај Сабор због тога? Шта више, оба ова светитеља не само што пред избор још беху лаици, него не беху до тада још ни крштени, те се са крштењем заједно удостојише и архијерејске благодати.

Уосталом треба рећи да код неких постоје извесна правила која се код других не налазе, зато их не треба тражити од оних којима нису ни предана. Чврсто и без икаквог новачења треба држати заједницу у ономе што је

најважније у вери, а разлике у ситнијим стварима не треба сувише истраживати. Оно што је заиста заједничко свима, то треба у целини неопходно чувати; а пре свега оно што се тиче вере у којој и најмање отступање представља смртни грех. Све оно што је прописано заједничким васељенским одлукама, то треба сви ми да држимо; а ако је неки од Отаца сам нешто прописао, или је неки помесни сабор одредио, то треба да држе они који су то примили, а није опасно ако то не држе они који то од Отаца нису примили. Тако, на пример, једни имају обичај да скраћују косу и брију браду, док другима то забрањују извесне саборске одлуке. Или пак, нама је забрањено постити се у суботе, осим Велике Суботе, док ви постите и суботом. Тако исто, у Риму не можеш наћи да се презвитери жене законитим браком, док ми смо примили да и оне који живе у једнобрачију узводимо на степен свештенства; а подједнако одлучујемо од светог Причешћа и оне који блудно живе и оне који одричу законити брак. Или пак, код нас никако није дозвољено да се неко рукополаже за епископа ако претходно не прими рукоположење за свештеника, а код вас бива тај степен прескочен, па ђакон одједном рукополажете у чин епископа, што је код нас неопростиво. Код нас такође монаси

уопште не једу месо, иако не због гађења него због подвижништва, док код вас је запажено да ваши монаси једу месо. Тако дакле, недржање онога чиме се не повређује вера, не значи отступање од заједничке и саборне сагласности. Имајући у виду, да у разним местима постоје разни обичаји и правила, ми, ако правилно расуђујемо, нећемо осуђивати ни оне који их код себе држе, ни оне који таква правила нису примили. Међутим, поред свега тога треба ипак рећи, да неки од ових обичаја које спомену смо код вас нису баш без икакве кривице и одговорности, јер неки од њих спадају у неправилне обичаје које треба одбацити[28]. Тако на пример, како неки могу држати суботне обичаје иако су Хришћани а не Јевреји? Или, ко се сме дрзнути да се гади законитог брака, који доброта Творчева створи и установи, осим онога који иде за науком нечестивих и безбожних људи? Или, ко може и сме Господње и Отачке и Саборске догмате, – да их све овде не набрајамо појединачно, – презирати и ниподаштавати? Што се пак тиче узвођења некога од мирјанина на степен архијереја нека се зна да је то сасвим сагласно са божанским Оцима, јер је потврђено не њиховим речима, него самим делима и поступцима, и јер је то послужило у разним временима на велику корист Невесте Христове –

Цркве. Све ово ми пак рекосмо и наведосмо, не ради препирања, него да покажемо право стање ствари. Ако ли пак и то некога саблажњава, онда се из љубави према браћи може учинити и промена у ономе што, кад се исправи, не наноси велику штету. Тако ће се од сада и код нас саборском одлуком завести обичај да се нико од лаика не узводи одмах на степен епископа[29].

Опо своје писмо папи Николи Свети Фотије запрашава овако: Потребно је да се и ви у свему држите правих и истинитих канона црквених и црквеног поретка, и да не примате оне који из Цариграда долазе у Рим без писама и препорука од Цариградског патријарха. Јер се на тај начин дешава да се под изговором гостопримства, уствари, почиње сејати семе братомржње. Ја нисам против тога да, ко хоће и када хоће, долази к вама из почасти, али нико не треба да лута без потребе и без нашег знања и препоруке. Такве ствари су противне канонима, а такође и мени и вама. Јер обично бива: када неки овде страстима упрљају свој живот, па треба да одговарају због тога, они се онда направе поштени бегунци, и под изговором да иду на молитву и поклоништво, беже одавде, хотећи да слаткоречивим изговором покрију своје срамно дело. Оваква лица путујући у Рим, тобож ради молитве, избегавају суд који би их овде снашао.

То ваша богоблагодатна глава треба да прекине, и да такве враћа отуда натраг нама. На тај начин ће се и њиховом спасењу помагати и водити заједничка брига о свима[30].

Ово богомудро и пуно братске љубави и истине писмо не подејствова уопште на гордог и осионог папу Николу, јер њему властољубље беше већ помрачило душу и ум. Уместо братског одговора на братску љубав Фотијеву, чију праведну ствар потврђиваху и папски изасланици када се вратише из Цариграда, папа се још већма разгневи и разјари. Сазвавши неки свој сабор у Риму (августа 863. г.) он неправедно осуди Светог Фотија, а признаде за патријарха Игњатија. Иза оваквог поступка његовог није се скривала љубав његова за црквени ред и поредак, него његова огромна грамзивост за влашћу, што ће се одмах затим јасно видети по питању покрштавања Словенских народа, и посебно по питању покрштавања Бугара. Јер док је папа Никола у Риму гледао како да задовољи своје властољубље и како да потчини себи Цариградску Цркву, за што му изгледаше погоднији Игњатије него Фотије, дотле је свети и равноапостолни отац наш Фотије радио на Истоку велико еванђелско и апостолско дело Божје. Јер он је не само украшавао храмове Божје и сређивао црквене прилике и

богослужења, и борио се против остатака старих и нових јереси у Цркви, него се још свим срцем и душом дао на ширење Еванђеља Христовог међу онима који га још нису упознали. У ту сврху он са царем Михаилом беше послао међу Хазаре, на југу Русије, двојицу познате солунске браће, Константина, каснијег Кирила, ученика и пријатеља свог, и његовог по телу брата Методија, монаха са горе Олимпа у Витинији. Ова света браћа успешно проповедаху тамо свето Еванђеље и засадише веру Хришћанску (860. г.). Од светог патријарха Фотија поче и покрштавање великог Словенског Руског народа, и њима Свети Фотије посла првог пастира и епископа[31]. А мало касније, када у Цариград дођоше посланици Моравског кнеза Ростислава да траже од цара и патријарха проповеднике Еванђеља и клирике који знају словенски језик, да би међу Словенима у Моравској утврдили еванђелску веру и обичаје, свети патријарх и цар послаше и њима опет ову исту свету браћу (863. г.)[32], чиме постадоше једном за свагда богодани кумови свих Словенских народа[33]. Јер од ове свете браће и њихових светих ученика рашири се Еванђеље Христово не само међу Словене у Моравској, него и на целом Балкану и околини. Само годину дана касније, то јест 864. године, Бугарски кнез

Борис и његов народ примише Хришћанску веру од светог патријарха Фотија, а кум Борису на крштењу бејаше сам цар грчки Михаило, због чега Борис и би прозван Михаило. Свое новокрштеном духовном сину, кнезу Борису-Михаилу, свети патријарх упуту богомудру писану поуку у којој му казиваше шта значи бити хришћански владар и какво треба да је његово дело[34].

Међутим сва ова велика и еванђелска и равноапостолна дела светог патријарха Фотија код властољубивог папе Николе изазиваху све већу завист и злобу. Пошто у Цариграду нико не придаваше никакав значај папиној осуди Светог Фотија, папа се још већма разјари и поново написа писмо цару против светог патријарха. Својим лукавим сплеткама и политиком, папа наговори и Бугарског цара Бориса да се одвоји од Цариградске Цркве и да затражи од папе и Франака да му пошаљу своје клирике у Бугарску. Ово злобно и противцрквено дело он учини на следећи начин. Да би придобио под своју власт Бугарску новоосновану Цркву, а затим и цео Балкан, папа посла тамо мноштво својих епископа и клирика (866. г.), који дошавши у Бугарску олмах почеше прогањати свештенике постављене од Фотија, и искорњивати свете православне обреде и

догмате. Они не признаваху православне свештенике, и наговараху народ да се одвраћа од њих због тога што свештеници беху законито ожењени. Не признаваху они ни миропомазање извршено од православних свештеника, него њихови лажни епископи почеше сами поново да миропомазују. Они још завођаху и постове у суботу, и многе друге обичаје туђе Цркви. Али највеће зло које они чињаху беше то што у Бугарској почеше проповедати и заводити новонасталу западну јерес која је погрешно учила о Духу Светом и на тај начин кварила свети и васељенски Символ вере.

Оваква недела и безакоња папских клирика и епископа, која они чињаху уз сагласност папе Николе, не могаше више подносити велики ревнитељ за праву веру и отачке догмате – духовни отац Бугара – Св. Фотије. Он би готов предузети све што се може учинити за спасење духовне деце, али не хтеде употребити ништа што би се противило црквеним правилима и обичајима светог Предања светих Отаца. Зато одлучи да саборно реши ово питање. Он прво узе па написа Окружну Посланицу свим светим источним патријарсима, позивајући их да дођу или пошаљу своје заменике на велики сабор у Цариграду, да би тако заједнички размотрили и осудили ова измишљена новачења и јереси папе

Николе. У тој својој посланици свети Фотије писаше овако источним патријарсима: Лукавом ђаволу нису била довољна безбројна зла која је проналазио и измишљао против рода људског од почетка до доласка Господњег, него и после тога он није престао да заблудама и јересима вара и обмањује оне који га слушају. Отуда је и произашло тако разноврсно богоборство јереси: Арије, Македоније, Несторије, Евтихије и Диоскор, и остали нечестиви збор, против којих су сазвани свети Васељенски Сабори и против којих су се борили свети и богоносни Оци мачем Духа Светог. Када међутим ове јереси бише побеђене и завлада мир, и када се из овог царског престоног града изливаху извори Православља по васељени, и неки народи, као Јермени, који беху заражени јаковитском јереси (тј. монофизитством), вашим светим молитвама обратише се у правоверје, а други варварски народи, као Бугарски народ, обрати се од идолопоклонства у истинито богопознање вере хришћанске, тада лукави ђаво не могаше из зависти да то поднесе. Јер не прође ни две године откако се Бугарски народ обрати преко нас у хришћанску веру, дођоше људи нечестиви, који произиђоше из таме (тј. са Запада), и сручише се као град, или боље рећи нагрнуше као дивље свиње у новонасађени

виноград Господњи и ногама и зубима, то јест срамним животом и исквареним догматима, оштетише га и упропастише. Јер ти људи, тј. западни папски мисионари и клирици, хтедоше да тај народ одврате од правих и чистих догмата наше непрекорне хришћанске вере. Као прва од заблуда ових људи беше та што они нагоњаху народ да пости у суботу. Ово пак спомињем, јер и најмање отступање од онога што нам је предано може да одведе до презрења свих догмата вере наше. Затим они наговараху народ да треба мрзети ожењене свештенике, чиме уствари сејаху по душама семе Манихејске јереси. Исто тако они нагоњаху да се сви, помазани од презвитера светим миром, морају понова помазати од епископа. Тиме су хтели показати да свештеничко миропомазање нема никакве вредности, и на тај начин исмејати божанске и натприродне тајне хришћанске. Откуда њима такав закон да свештеници не могу помаzivати светим миром? Од ког законодавца, или апостола, или оца, или сабора? Јер ако свештеник не може помаzivати миром крштенога, онда га сигурно не може ни крстити. Како то да јереј свештенодејствује владичанско тело и крв Христову у светој Литургији, а да не може помаzivати светим миром? Ако се пак све ово одузима свештеницима, онда се тиме

умањује и епископски чин, јер епископ стоји на челу свештеног хора. Али се сви ови нечестивци не зауставише на томе у своме безакоњу. Они и свети и свештени Символ вере, који по свим саборским и васељенским одлукама поседује непобедиву моћ, покушаше да искваре својим лажним мишљењима и изврнутим речима, новачећи у Символу да Дух Свети не происходи само од Оца (како стоји у Символу), него и од Сина[35]. Али ко је икада чуо да је било ко од јеретика изрекао некада такву науку? Ко уопште од Хришћана може да поднесе да се у Светој Тројици уводе два узрока, то јест: Отац као један узрок Сина и Духа, и Син као други узрок за Духа Светога, и тиме да претвори монархију (јединоначалије) у Светој Тројици у двобожје? А и зашто би Дух Свети исходио и од Сина? Јер ако је Његово исхођење из Оца савршено, – а савршено је јер је Он Бог савршени од Бога савршенога, – чему онда исхођење и од Сина? Даље, Син не може бити посредник између Оца и Духа, пошто Дух није сопственост Сина. Ако би у Божанству ностојала два начела, два узрока, онда се разорава јединство Божанства. Ако Дух исходи и од Оца и од Сина, његово исхођење само од Оца мора бити или потпуно или непотпуно. Ако је непотпуно, исхођење од двају Лица било много

механичкије и непотпуније него исхођење од једног Лица само; ако није непотпуно, зашто би за Њега било неопходно да исходи и од Сина? Ако Син учествује у личном својству Оца, онда Син и Дух губе своје личне одлике, чиме се пада у полусавелијанство. Поставка, да у Божанству постоје два начела, од којих је једно самостално а друго прима своје порекло од њега, у корену уништава хришћански појам о Богу. Било би много доследније ова два начела повећати на три, јер би то више одговарало људском схватању Свете Тројице. Пошто је Отац начело и узрок не због природе Божанства, него због ипостасног својства, и пошто Ипостас Очева не укључује Сина, то Син не може бити начело и узрок. *Filioque* уствари раздваја Очево Ипостас на два дела, или Ипостас Сина чини делом Очево Ипостаси. Учењем о *Filioque* Свети Дух је два пута одмакнут од Оца, и отуда има много нижи ранг него Син. Ако Дух Свети исходи и од Сина, онда од трију Божанских Лица само Дух Свети има више него један почетак (*αρχή*). Учењем о исхођењу Духа и од Сина, Отац и Син испадају ближи један другоме него Отац и Дух, пошто Сину припада не само Очева природа него и Очево лично својство. Исхођење Духа од Сина је или исто као и оно од Оца, у ком се случају разлика међу Лицима губи мешањем

својстава, или је различито, у ком случају постоји противност у Светој Тројици. Двоструко исхођење се не може помирити са принципом, да оно што није заједничко свима трим Лицима, искључиво припада само једноме од трију Лица. Ако Дух исходи и од Сина, зашто не би нешто исходило и од Духа, да би се на тај начин очувала равнотежа међу Божанским Лицима? Учењем о исхођењу Духа и од Сина, Отац се показује као пристрасан према Сину. Отац је или више узрок Духа него Син, или мање; ако је више, онда је то увреда према достојанству Сина, ако је мање, онда је то увреда према достојанству Оца. Латини чине Сина већим од Духа, јер Га сматрају узроком и непобожно Га стављају ближе Оцу. Уводећи другостепени узрок у Свету Тројицу, латини вређају Сина, јер Га чине узроком Онога који је већ проузрокован, те као узрок Он није потребан. Они раздељују Духа Светога на два дела: на онај од Оца и на онај од Сина. У Светој Тројици, сједињеној нераздељивим јединством, све три Ипостаси су неприкосновене, али ако се Синовство дода исхођењу Духа. Синовство је повређено и ипостасна својства оштећена. Ако је рођењем Сина била дата моћ Сину да од Њега исходи Свети Дух, како онда не би разорено само Синовство његово када Он, који је сам био

проузрокован, постаде узроком другогa који је раван Њему и исте природе са Њим? Према учењу о Filioque немогуће је видети зашто Свети Дух не би могао бити назван унуком. Ако је Отац узрок Сина, који је другостепени узрок Духа, онда је Отац истовремено и ближи и даљи узрок Духа! Двоструки узрок (први и другостепени) у Божанству неизбежно садржи и двоструки резултат; отуда личност Духа мора бити двострука. Према томе, учење о исхођењу Духа и од Сина (Filioque), уводи у Божанство два начела, диархију, и тиме нарушава јединство Божанства, монархију Оца.

Изложивши овде само укратко ово латинско схватање, вели даље Св. Фотије, његово опширно излагање и побијање остављам када се будемо заједнички окупили на сабор. То дакле нечестиво учење, са осталим недозвољеним новачинама уведоше ови самозвани епископи у тај прости и новокрштени Бугарски народ. Вест о томе до срца нас је погодила и заболела. Јер како да не тугујемо када видимо да плод утробе наше, децу коју родисмо Еванђељем у Христу, зверови растржу на наше очи? Онај ко их је са муком и знојем препородио и усавршио у вери, он највише и страда од бола и жалости због духовне пропасти деце своје. Због тога ми и оплакујемо ову духовну децу нашу, и нећемо

престати оплакивати. Јер нећемо дати очима својим сна док их по моћима својим не повратимо у насеља Господња.

Што се пак тиче ових претеча отступништва и општих штеточина и слугу непријатељевих, ми их као варалице и богоборце осуђујемо саборском и божанском одлуком. Не као да тек сада ми изричемо суд над њима, него одређену им осуду од древних Сабора и Апостолских установа сада јавно објављујемо. Због тога их ми, ако и даље упорно остају у својој заблуди, одлучујемо из заједнице свих хришћана. Они уводе пост у суботу, а ТО забрањује канон 64. Светих Апостола, који каже: „Ако се нађе неки клирик да пости у дан недељни, или у суботу осим једне (тј. осим Велике Суботе), такав нека буде рашчињен, а ако је лаик нека буде одлучен“. Исто то вели и 55. канон Светог Четвртог Васељенског Сабора, који каже: „Пошто дознадосмо да у Римском граду неки у време светог Великог Поста, противно преданом нам црквеном поретку, држе пост и у суботу, Свети Васељенски Сабор одређује да се у Римској Цркви има држати тачно апостолски канон који забрањује пост у суботу и недељу“^[36].

Тако исто и помесни Гангрски Сабор у свом 4. канону подвргава анатеми оне који не признају

ожењене свештенике. Ово исто понавља и свети Шести Васељенски Сабор и осуђује оне који траже од свештеника и ђакона да после рукоположеља не живе више у браку са својим законитим женама, какав је обичај почела била још тада да уводи Римска Црква. Свети Васељенски Сабор потсећа и наређује Римској Цркви да се држи еванђелског учења и апостолског правила и поретка, а да не вређа светињу хришћанског брака установљеног самим Богом. Али ако баш и не би спомињали сва ова и још друга новачења западне Цркве, довољна би била сама она наведена њихова хула против Духа Светога тј. (Filioque), или боље рећи против васцеле Свете Тројице, да их подвргнемо хиљадама анатема.

Износећи ово сходно древном црквеном обичају пред ваше у Господу братство, ми вас позивамо и молимо да и ви дођете на сабор и учествујете заједно са нама у осуди ових нечестивих и безбожних учења. Немојте пропуштати поредак Светик Отаца који су нам они својим поступцима и делима предали на чување. Него пошаљите одмах ваше представнике и заменике, украшене побожношћу и свештеничким чином, а и добром речју и животом, да би ову новонасталу гангрону зловерја искоренили из Цркве нашој

заједничком саборском одлуком. Искоренивши безбожје имаћемо наде за повратак новокрштеног Бугарског народа у ону веру коју је од почетка примио. Али не само Бугарски народ, него и до сада свима страшни народ такозваних Руса, и он сада напушта своју незнабожачку веру и прелази у Хришћанство, примајући од нас епископа и пастира свог и све хришћанске обичаје. Ако дакле и ви сада помогнете да ово новонастало зло пресечемо, онда ће стадо Христово порасти још више, и апостолска ће наука доспети до крајева васељене. Зато пошаљите представнике и заменике ваше, снабдевши их свом влашћу апостолских престола ваших, коју сте у Духу Светом наследили, да би све ове и друге ствари законитом влашћу пресудили. А и из Италијанских крајева ми добисмо једно саборно писмо, у којем се наводе многе и тешке ствари против Римског епископа. Они отуда моле да их ослободимо његове велике тираније. Јер се тамо презиру свештени закони и гази црквени поредак. Ово су нам још раније причали монаси који дођоше отуда, а сада до нас дођоше многа писма отуда, у којима се износе страшне тамошње ствари. У тим писмима они још моле да се ова њихова писма пошаљу свим архијерејима и апостолским престолима, која

вам ево ја и шаљем уз ову посланицу. Због свега тога потребно је, када се сакупи свети и васељенски у Христу сабор, да све ово заједнички решимо по Богу и по саборским правилима, еда би тако дубоки мир завладао Црквом Христовом.

Уза све ово додајемо још и то да заједнички треба да потврдимо и свети Седми Васељенски Сабор, те да се и он свуда код свега црквеног народа прибраја и причисљује уз оних светих Шест Васељенских Сабора. Јер чусмо да негде он још није прибројан, иако се његове одлуке признају и поштују. Јер и овај сабор уништи и победи велико јеретичко безбожје, имајући уза се на својим седницама и представнике од остала четири апостолска престола. Јер пошто се сви они сакупише, заједно са нашим стрицем најблаженијим Тарасијем, архиепископом Цариградским, отворен би овај велики и васељенски Седми Сабор, који сруши иконоборачку и христоворачку јерес. Зато, као што рекох, треба и тај Сабор објављивати и сврставати га заједно са претходних шест Сабора, да би се тако показало јединство Цркве Христове, и да не би јеретици иконоборци говорили да је њихова јерес осуђена само од једног престола. Ово пак тражимо и предлажемо као браћа браћи, а по дужности пак молимо се

за ваше отачко преподобије. Молимо и вас да се сећате и ви у молитвама вашим наше смерности[37].

На ову окружну посланицу светог патријарха васељенског Фотија одговорише источни патријарси тиме што послаше на сабор своје опуномоћене представнике. Када ови послани заменици источних патријараха стигоше, тада би сазван велики и васељенски Сабор, у лето 867. године. На Сабору је било око хиљаду епископа, клирика и монаха; председавао је Свети Фотије, а присуствовао је и сам цар Михаило. Свети Сабор прво размотри јеретичко учење и делање франачких мисионара у Бугарској, које тамо беше послао папа Никола; затим латинско јеретичко учење о Духу Светом (Filioque); онда свечано изрече осуду свим ранијим јересима, па и овој латинској новоуведеној јереси. Римски папа Никола би саборски осуђен, рашчињен и анатемисан, као вођа нереда у Цркви и богохулне јереси. А беше осуђено и сво његово властољубље и горда страст и жеља да овлада целом Црквом Божјом и потчини је себи. На крају Сабора свети патријарх у свечаној беседи одаде хвалу победи Православне вере над свим јересима и узвелича Утешитеља Духа Светог, чијом се благодаћу сакупљају и покрећу свети Васељенски Сабори

ради истребљења ђавољег кукоља јереси из Цркве. Овим сабором свети отац наш Фотије и сви саборски оци показаше да црквеној саборској власти подлежу сви епископи без изузетка, па према томе и римски епископ. Поготову то бива ако је у питању појава неког новог јеретичког учења, па ма ко га заступао. Јер и раније, пре тог папе Николе, би саборски осуђен епископ римски Хонорије[38], присталица монотелитске јереси. Њега осуди свети Шести Васељенски Сабор, и ту осуду потврди и Седми Васељеиски Сабор. Речи светог патријарха Фотија: „Свако треба да зна своју меру“, које он изрече на оном ранијем Сабору 861. године, званом „Прво-Други“, а које речи тај Сабор усвоји и унесе у свете каноне, важе овде и за римског папу. Јер у Цркви Божјој нема друге главе и старешине осим Господа нашег Исуса Христа, Који Духом Светим руководи Цркву Своју преко Отаца и Сабора. Но треба прећи и на остало многострадално житије овог светог и равноапостолног патријарха и оца Цркве.

У ово време цар Михаило беше узео себи за савладара неког Василија, пореклом из Македоније. Он најпре беше царев коњушар. Затим постепено он стече цареву пријатељство, и би постављен за његовог савладара. Но

Василије имађаше велику жељу да и сам постане цар. Вођен том властољубивом жељом он уби и царевог ујака Варду. Након не много времена он искористи прилику и једне ноћи, у септембру 867. године, уби и самог цара Михаила, па ступи на царски престо[39]. Чим Василије заузео царски престо, он заборави на све, и са страхом гледаше да осигура своју царску круну, тако неправедно стечену. Желећи да по сваку цену осигура себи престо, он намисли да се обрати Риму и отуда нађе себи подршку. Знао је он да римски папа мрзи Светога Фотија, а више воли Игњатија. Зато он одмах насилно збаци човека Божјег Фотија са патријаршијског престола и протера га у изгнанство у један напуштени и празан манастир крај Босфора, звани манастир „Скепис“ (Покров). За патријарха цар Василије доведе Игњатија и одмах успостави везе са римским папом Адријаном[40], који беше изабран после недавне смрти бившег папе Николе. По наговору папе Адријана цар Василије и патријарх Игњатије сазвао сабор у Цариград 869. године на који одмах дођоше и папини изасланици. Међутим на сабор дође врло мало епископа, пошто већина епископа није хтела нипошто доћи. Позиван да дође на овај сабор, Свети Фотије је одбијао да то учини. Тек када претставник царске власти Ваан посла

неке лаике да га доведу, он дође, али је сво време смирено ћутао. Када би упитан зашто ћути, он само спокојно одговори: „Бог чује и глас онога који ћути“. На то му рекоше папски изасланици: „Али тим ћутањем ти нећеш избећи осуду“. Свети патријарх им одговори: „Ни Исус ћутећи није избегао осуду“. Опет после дужег ћутања његовог запита га претставник царске власти Ваан: „Кажи, господине Фотије, шта имаш да кажеш као своје право“. Фотије му на то опет са истим смирењем рече: „Моја права нису на овоме свету“. Тада му оставише рок од неколико дана да виде да ли ће се, како они рекоше, покајати. После неколико дана доведоше га опет на суд, и са њим његовог пријатеља, епископа сиракуског Григорија. На путу ка овом такозваном „сабору“ светитељ се ослањао на свој пастирски жезал. Чим то виде, осииони папски изасланик Марин затражи да му се одузме жезал као знак пастирског достојанства. То би одмах и учињено. Али то не разгњеви, нити ожалости Светог Фотија. На тражење папских изасланика да и он и Григорије поднесу писмено своје покајање, они им одговорише: „Нека се кају они који имају зашто да се кају“. Царев изасланик Ваан тражаше од Фотија да каже ако има нешто да каже, на што он одговори: „Они су нас довели

овде оклеветане, и шта се ту онда може рећи?“ Тада се изасланици царски обратише осталим епископима, који беху остали верни Светом Фотију, и зато сада доведени на суд. Једнога од њих, Јована Ираклијског, изасланици папски нагоњаху да анатемише пред њима Фотија. А он одговори: „Ко анатемише свог архијереја, нека сам буде анатема!“ Остали пак епископи Светога Фотија одговорише: „Ми се не можемо сагласити са оним што се неразумно твори“. Тада папски изасланици бацише анатему на Светог Фотија и његове епископе, и на његове очи пред свима спалише све књиге и документа од његовог бившег сабора држаног против папе Николе (867. г.). После овога овај лажноназвани сабор учини и друге неправилне ствари. Особито противцрквено беше то што папски изасланици изнудише од сабора свакојаке привилегије папском властољубљу, каква права ниједан од досадашњих светих Сабора није признавао нити давао папи. Али зато овај лажноназвани сабор не само што не би признат, него ускоро би одбачен од целе Цркве. Јер само неколико година касније (879-880. г.), овај неканонски сабор би на законитом Сабору јавно поништен од стране и Римске и Цариградске Цркве^[41], као што ће се даље видети.

После овог суђења отеран поново у изгнанство,

Свети Фотије провођаше горке дане у усамљености под строгим војничком стражом. Иако са њим и због њега бише прогнани и многи пријатељи његови, епископи и клирици, цар никако не дозвољаваше да се ма са ким од њих виђа, па му чак забрани да и било какву књигу има код себе. Из тог и таквог изгнанства светитељ написа једно писмо цару Василију. У писму он вели цару да његове муке у изгнанству превазилазе сваку обичну меру, јер нема ни оно што се и робовима допушта; и смирено моли цара да му макар допусти да чита душекорисне књиге[42]. За сво време свог изгнанства овај светитељ Божји ни мало не клону духом, нити допусти себи да злоћа уђе у душу његову. Он стално бејаше смиран и спокојан и уверен у велику Правду Божју. Шта више, из прогонства он је тешио пријатеље и састрадалнике своје, као некада његов свети претходник на престолу Цариградском, Свети Јован Златоуст, када се налазио у прогонству. Тако Св. Фотије писаше из изгнанства осталим прогнаним епископима: „Тешко је, браћо, гоњење, али је блаженство Господње слатко. Мучно је и тешко ово изгнанство, али је радосно Царство Небеско. „Блажени су прогнани правде ради, јер је њихово Царство Небеско“ (Мт. 5, 10). Многобројне су ове невоље и превазилазе сваку

муку, али тамошња радост и весеље знају не само олакшати тегобу мука, него код оних који живе ради горњих нада, претварају те муке у поводе за радост. Због тога, браћо држимо се ових страдања, да би задобили и награде. Еда бисмо и ми могли са Павлом клицати: „Добрим подвигом се подвизавах, трку сврших, веру одржах; дакле ми још преостаје венац правде“ (2. Тим. 4, 7). А шта је милије и радосније од овог победничког гласа? Шта јаче може постидети општег непријатеља нашег рода? „Трку сврших, веру одржах; дакле ми још преостаје венац правде“. О, гласа који успокојава сваку буру жалости, и који даје благодат сваке духовне радости. О, гласа који гонитеље доводи у запрепашћење, а прогоњене увенчава; који болесне исцеђује и пале и посрнуле усправља! Нека бих се удостојио и ја заједно са вама, мојим добрим састрадаљацима, да, поседујући и одговарајућа тим речима дела, узвикнем у Господу те речи, на молитве Пресвете Владичице наше Богородице, и свих Светих. Амин“[43].

Како је огромно било смирење овог светог патријарха изгнаника, види се и из следећег догађаја. Године 870. деси се страшан разорни земљотрес у Цариграду и околини. Многи благочестиви хришћани сматраху ту несрећу као

казну Божју за неправедно прогонство светог патријарха Фотија, јер и из историје и из Житија Светих знађаху да се тако нешто исто десило у време неправедног прогонства светог патријарха Јована Златоуста. Чувши за такво говорење у народу, Свети Фотије је говорио народу да у то не верује. „Та ко смо ми? говорио је он народу. Иако смо толике неисказане муке поднели, ипак ми нисмо тако нешто, да би се изазвао толики гнев Божји“. Осим тога Свети Фотије је још у нечему личио на светог патријарха Златоуста, тог свог великог и славног претходника на престолу Цариградске Цркве. Јер Св. Фотије не само што као Св. Златоуст беше велики пастир и богообдарени проповедник, велики богослов и отац Цркве, него и у животу и у врлини не заостајаше иза њега. И Св. Фотије је као и Св. Златоуст за све и сва благодарио Бога. Јер док Златоусти Светитељ говораше: „Слава Богу за све“ (Δοξα τῷ Θεῷ παντοθενεκεν), овај свети отац слично њему понављаше: „Хвала Спасу нашем Богу за све“ (Χαρις ουν παντων ενεκα τῷ Σωτηρι ημων Θεῷ)[44]. У изгнанству проведе Свети Фотије неколико тешких година. А онда се поче према њему мењати понашање цара Василија. На цара много утицаху и чести савети блаженог патријарха Игњатија. Он по савести својој као да сматраше

да је и он крив за толико прогањање Светог Фотија. Зато он убеди цара да врати Св. Фотија из прогонства, и цар Василије дозвољава Фотија из прогонства 873. године. Цар га доведе себи на двор и дозволи му да опет предаје науке на Високој школи у Магнаври. И своју децу цар повери њему на васпитање, своје синове Константина и Лава и Стефана. Тада се по Богу измирише и два света патријарха. Тражећи опроштај један од другог они се братски опростише, а блажени патријарх Игњатије, видећи себе већ близу смрти, саветова цара Василија да за патријарха по смрти његовој постави Светог Фотија. Затим се у миру упокоји блажени патријарх, Игњатије, 23. октобра 877. године, а Свети Фотије три дана касније би враћен на свој патријаршијски престо.

Дошавши на престо Свети Фотије одмах уписа име Игњатијево у црквене диптихе, и од тада се блажени Игњатије патријарх почитовао у Цркви као светитељ.

О свом повратку на патријаршијски престо Св. Фотије извести одмах источне патријархе и папу Јована[45], човека благочестивог и православног. Свети Фотије беше са сигурне стране дознао да овај нови римски епископ не исповеда латинску филиоквистичку јерес и никако не допушта било какву промену у

Символу вере[46]. И то њему беше веома мило. Зато заједно са царем позва папу на сабор у Цариград, а исто тако и све свете источне патријархе. И би сазван у Цариграду велики сабор, који отпоче рад новембра месеца 879. године. На сабору беше окупљено око четири стотине епископа, међу којима и изасланици источних патријараха и папски изасланици. То беху епископи Павле Анконски и Евгеније Остијски, и Петар, презвитер и кардинал римски. На сабору председаваше сам Свети Фотије. Сав свети сабор одмах признаде и потврди Светог Фотија, јер сви епископи изјавише: „Ми смо нашем најсветијем владици и васељенском патријарху од самог почетка били присаједињени и никада се нисмо одвајали од њега. Ми смо били готови да и своју крв за њега пролијемо, ако би то неко од нас тражио. Они пак између нас који смо се били повели за оном побуном против њега, сада осуђујемо то своје раније држање и расположење, и свим срцем и непоколебљивом намером признајемо га за свог архијереја и владика и пастира. Оне пак који се у томе колебају ми сматрамо за непријатеље Цркве, те их због тога треба отсећи од ње“. На то им свети патријарх одговори: „Оно што је раније било нека Бог преда дубоком заборау, а и нас саме нека оснажи, да бисмо имали праштање и

незлопамтљивост. Зато је најбоље о свему томе ћутати, или врло кратко и одмерено поразговарати. Јер ми смо људи грешни и ништавни. И пошто се ради о непријатељству нама учињеном, најбоље је о томе ћутати; само у случају велике нужде треба о томе говорити“[47]. После овога би прочитано и писмо папе Јована, које са њим беху потписали још многи епископи западни. У том писму папа признаје Светог Фотија и поништава све оно што је до сада било против њега учињено, речено или написано. На то сав свети сабор донесе овакву одлуку: „Одлучујемо да онај сабор који је држан у Риму за време блаженог папе Адријана против најсветијег патријарха Фотија, и онај сабор у Цариграду који би држан против тог истог најсветијег Фотија, – буду потпуно одбачени и ништавни и да се не убрајају и не сматрају у свете саборе, нити да се уопште називају сабором“. Када ова одлука би прочитана сви саборски оци повикаше: „Сви тако мислимо; сви тако проповедамо; сви се са тим слажемо. Овде у овој ствари најсветији папа Јован више нас је обрадовао него у оним другим. Још и пре тих речи светог папе Јована, ми смо све оно што је написано, или речено, или учињено против најсветијег нашег патријарха као незаконито поништили, и одбацили, и анатемисали, и то

управо самим тим што смо се присајединили с њим истој заједници и постали му саслужитељи“. Тада бише повраћени и признани од сабора и сви епископи који раније беху прогањани и суђени зато што су били рукоположени Светим Фотијем. И сав се сабор дивљаше мудрости и светости блаженог патријарха. А митрополит Кесарије Кападокијске Прокопије рече за њега: „Заиста тако и треба да онај који је примио бригу и старање (ἐπιτοσίαν) над целим светом буде налик на архипастира Христа Бога нашег“. На то и папски изасланици рекоше: „И ми који живимо на другом крају света, и ми чусмо то исто“. А свети сабор повика: „Да Бог обитава у њему – нема никога који то не зна“. Тада опет рекоше римски изасланици: „Милост Божја и Његово надахнуће улише такву светлост у чисту душу најсветијег патријарха, те она просвећује и озарава целокупну твар. Јер као што сунце, мада се налази само на небу, ипак осветљава сав земаљски свет, тако и владика наш, господин Фотије, седи у Цариграду али осветљава сву твар и даје јој сјај“[\[48\]](#). На овом сабору бише решена и још друга важна питања. Но најважније је то што би донета саборска одлука да се нипошто и ни од кога не сме мењати свети и васељенски Символ вере, него да он треба и на овом сабору да буде

потврђен и запечаћен. Јер сви присутни архијереји Божји рекоше: „На сваки начин треба да Символ вере Nikeјског Сабора, који и остали свети Васељенски Сабори потврдише и утемељише, буде прочитан и на овом великом и васељенском сабору“. – Свети изасланици старога Рима рекоше: „Као што заповеди по Богу нам дивни велики цар наш и као што је угодно браћи и сасвештеницима нашим, долично је да се не саставља други нови Символ, него да се прочита и поново потврди онај древни, који држи и верује цела васељена“. – Најсветији патријарх Фотије рече: „По одлуци све наше браће и сасвештеника нека се прочита Символ“. И тада Петар, богољубиви ђакон и протонотарије (први секретар), прочита: „Имајући несумњивом мишљу и чистотом вере утемељену у дубини ума чесну и божанску науку Господа и Спаса нашег Исуса Христа, и примајући и чувајући необманљивим расуђивањем свештене наредбе и канонске одредбе Његових светих Ученика и Апостола, а такође најискренијим и непоколебљивим веровањем поштујући и држећи непромењену и неповређену проповед и канонске одредбе светих Седам Васељенских Сабора, који су сви надахнућем једног и истог Духа Светог били руковођени и покретани, ми одбацујемо све оне

које су и они изгнали из Цркве, а прихватамо и као достојне примања сматрамо оне којима они, као једновернима и учитељима побожности, одаваху дужну част и праведно поштовање. Верујући тако томе и то проповедајући, ми и умом и речима примамо и свима гласно и јасно објављујемо Символ најсигурније Хришћанске вере који је почев од почетка до нас дошао од Отаца; ништа не одузимајући, ништа не додајући, ништа не улепшавајући, ништа не изврћући. Јер и одузимање и додавање, при непојављивању никакве јереси од лукавства ђавољег, доводи до презирања онога што није за презирање и представља неоправдану увреду Оцима. Притом, речима поправљати одлуке Отаца много је горе од претходнога. Зато овај свети и васељенски сабор, с љубављу божанском и исправним умом прихватајући и богодолично поштујући древни Символ вере, и на њему утемељујући и изграђујући тврђаву спасења, тако свима казује да верују и проповедају као што говори и исповеда свети и васељенски Символ вере“. И тада би прочитан Никејско-цариградски Символ вере без икаквог додавања или одузимања речи. А по прочитању Символа, свети Оци опет рекоше:

„Тако верујемо; у том исповедању вере се крстисмо; и њиме реч Истине победи и уништи

сваку јерес. Оне који тако верују ми сматрамо за браћу и оце и сунаследнике небеског грађанства. А ако неко, осим овог свештеног Символа који испочетка дође до нас од блажених и светих Отаца наших, дрзне се да саставља неко друго изложење вере и назове га Символом вере, укравши достојанство исповедања оних богонадахнутих мужева и давши га својим сопственим измишљотинама, па то истакне вернима или онима који се обраћају од неке јереси као општу науку, те се на тај начин дрзне да лажним речима, или додавањима, или одузимањима, унакази старину овог свештеног и чесног Символа, таквога и ми подвргавамо потпуном рашчињењу, ако је неко од свештених лица, а ако је лаик – предајемо га анатеми, сходно већ пре нас изреченом суду од светих Васељенских Сабора“.

И тада опет сви Оци повикаше: „Сви тако мислимо; тако верујемо; у таквом се исповедању крстисмо и свештеног чина удостојисмо. Оне који друкчије него тако мисле, или који се усуде да уместо овог истакну други неки Символ, анатеми подвргавамо“.[49]

Ова одлука светог сабора би донета против оне новонастале латинске јереси која квараше свети Символ вере и изврташе апостолско и

светоотачко учење о Духу Светом. Јер свети патријарх Фотије никада не престајаше да се бори против богомрских јереси: манихејске, монофизитске и латинске филиоквистичке. Он зато написа и читаву књигу о тајни Духа Светог у којој изобличаваше латинске јеретичке измишљотине и хуле на Духа Светог, а брањаше православно исповедање светих Отаца, по коме Дух Свети исходи једино од Оца, по речима самога Господа (Јн. 15, 26). О овој истој ствари он писах и архиепископу Аквилејском у Италији, а и другим епископима. Још на овом сабору Свети Фотије реши и следећу ствар. Када римски изасланици тражаху на сабору да Бугарска Црква припадне Риму, он им одговори да о томе сада не може бити говора, јер старање о томе препушта се благочестивом цару. Међутим, да не би неки други властољубиви папа римски, попут оног папе Николе, тражио власт над Црквом Божјом, на Фотијев предлог свештени сабор донесе свето правило (канон), по коме римски епископ може уживати само оне почасте које је до сада имао од светих канона (а то је првенство части). Сабор у овом правилу забрани да се те почасте ниучем не смеју новачити ни проширивати, ни у садашњости, ни у будућности[50]. Јер Црква Божја није исто што и светска власт и господарење, јер у њој влада

закон и правило светог Еванђеља: „Који хоће да буде већи међу вама, нека вам буде слуга. И који хоће међу вама да буде први, нека вам буде слуга“ (Мт. 20, 26-27; Лк. 22, 26). Тако се заврши овај свети и велики сабор Светог Фотија, а његове свете одлуке и правила бише признати од целе Цркве Христове и на Истоку и на Западу.

После тога свети отац наш Фотије управљаху мирно и спокојно Црквом Божјом још неколико година. Али њему предстојаше још да задобије и славни венац исповедништва и мучеништва. Када се по смрти цара Василија зацари његов син Лав[51], он по осионости својој збаци светог патријарха са престола и затвори га у пусти манастир звани Јерменски крај Цариграда, где светитељ проведе последњих пет (или шест) година старачког живота свог. Измучен прогонством и страдањима он до краја испи чашу Христовог исповедника, и мирно предаде свету душу своју у руке Господа свог, 6. фебруара 891. године[52]. Његове свете мошти бише касније пренете и сахрањене у храму Светог Јована Претече у Цариграду, у близини манастира званог Еrimiја или пророка Јеремије. Не прође много времена по његовом блаженом уснућу, а света Црква Православна уврсти га у светитеље Божје и отпоче славити

његов свети спомен. Затим би унето његово свето име и у Синодикон Православља, из којег се сваке године у Недељу Православља чита овако: „Игњатију и Фотију, најсветијим и православним патријарсима, вечан спомен!“ И још се у Синодикону каже: „Све што је писано или говорено против светих патријараха: Германа, Тарасија, Никифора, Методија, Игњатија и Фотија – анатема“. У светој пак служби његовој најсветији патријарх Фотије назива се овако: „Поборник Православља, заштитник православних, стуб и тврђава Цркве, орган благодати, сасуд избрани, богоречита лира Духа Светог, богонадахнути проповедник, најмудрији јерарх, васељенски учитељ Цркве, светилник у речи и у догматима, труба која јасно и гласно проповедаше исхођење Духа Светог од Оца, као што и Апостол Јован богословствоваше о томе; најјачи противник и разоритељ јереси, који свети Символ вере заштити од јеретичког додавања и кварења; најсветији Светлословесни и Светлоимени Фотије (Φωτιος = Светлосни)“. Његовим светим молитвама нека Господ и нас све православне помилује и спасе. Амин.

НАПОМЕНЕ:

[1] Писма Св. Фотија, I, 2 (PG, 102, 596).

Најпотпуније издање Писама Св. Фотија приредио је Ј. Валетас, у Лондону 1864. г.

[2] Такви непријатељи Св. Фотија били су:

Никита Пафлагонски, Митрофан Смирнски, Стилијан Неокесаријски, римски папа Никола I и Анастасије, библиотекар римски; затим полатињени патријарх Јован Век, и каснији пристрасни западни учењаци: Бароније (Boronijs), Хергенротер (Hergenrother), и други. Истини за вољу у новије време неколико непристрасних западних учених историчара (F. Dvornik, V. Grmel, P. Lemerle) много тачније и праведније пишу и говоре о Св. Фотију.

Православни пак писци и историчари одувек су правилно ценили овог Светог Оца Цркве.

[3] По неким, Св. Фотије је рођен нешто раније, око 810. године.

[4] Св. Тарасије био је патријарх Цариградски од 784-806. г. На његово тражење би сазван Седми Васељенски Сабор у Никеји 787. г., на коме је он лично председавао. Овај свети Сабор осуди јерес која је одбацивала поштовање светих икона. Св. Тарасије се празнује 25. фебруара, под којим се датумом и налази његово опширно житије.

[5] Св. царица Теодора беше супруга иконоборског цара Теофила (829-842). По смрти Теофиловој она са својим малолетним сином,

царем Михаилом III (842-867), и св. патријархом Методијем (843-847) одржа Сабор на коме би потврђен Седми Васељенски Сабор и обновљено поштовање светих икона. Спомен св. царице Теодоре празнује се 11. фебруара. Под тим даном је и њено опширније житије.

[6] Писма III, 63 (PG 102, 972-3). Спомен Св. Сергија, оца Св. Фотија, празнује се 13. маја.

[7] Писма II, 64 (PG 102, 877).

[8] Писма I, 1 (PG 102, 585).

[9] PG. 105, 504.

[10] Писма I, 2 (PG 102, 597).

[11] Варда беше брат царице Теодоре и ујак цара Михаила III. Титулу кесара, тј. првог саветника и министра царевог, добио је 856. године, када је млади цар Михаило преузео потпуну власт у своје руке. Варда је обновио Високу школу (Универзитет), која у Цариграду постојаше још од времена цара Константина Великог. У то време у Цариграду постојаху још две високе школе: Монашка школа у Студитском манастиру, и Патријаршијска школа у храму Светих Апостола. Ове школе мање се бављаху световним образовањем.

[12] Осим Константина Философа – Св. Кирила, знаменити ученици Св. Фотија бежу још: Св. Никола Мистик, потоњи патријарх Цариградски (901-925), затим учени философ и тумач Св.

Писма Арета Кесаријски (850-932), и многи други.

[13]Св. Никифор Исповедник био патријарх Цариградски у време иконоборачке јереси, од 806-815. г. Његов спомен признаје се 2. јуна. Горње речи св. Патријарха Никифора налазе се у његовим Канонским одговорима, одг. 1.

[14]Групу претерано строгих, који су се звали „зилоти“ (ревнитељи) сачињавали су монаси, који су оптуживали групу попустљивих што су ови лако примали натраг у црквену заједницу оне који су били пошли за јеретцима иконоборцима. Разуме се, и једна и друга страна биле су православне у вери, али су неки од претерано строгих монаха, и то најчешће они непослушни и несмирени, отказивали послушност својим епископима, јер су сматрали ове тобож за јеретике. Због тога је Сабор, сазван од Св. Фотија 861. године, донео 17. светих канона који позивају све и свакога у Цркви да се умери и потчини древном и канонском црквеном поретку. Овај сабор назван је „Прводруги“ и његова света правила (канони) признати су од целе Православне Цркве.

[15]Ј. Валета, Писма Св. Фотија, Лондон 1864, стр. 412.

[16]Писма 1, 6 (PG 102, 624).

[17]Никола I, био епископ римски од 858-867.

године; један од највећих папа апсолутиста.

[18] Писма 1, 1 (PG 102, 585-593).

[19] Григорије Авеста беше митрополит града Сиракузе на Сицилији. Због најезде Арапа на Сицилију пребегао у Цариград; беше велики пријатељ блаженог патријарха Методија (843-847) и стајаше на челу оне попустљивије а образованије партије. Био пријатељ Св. Фотија.

[20] Писма I, 1 (PG 102, 589).

[21] Писма I, 1 (PG 102, 585-593).

[22] Писма I, 6 (PG 102, 622-6).

[23] То је оно познато лажно-састављено „Писмо Константиново“ (Donatio Constantini) које су римске папе истицале у средњем веку да би њиме подупрле своју велику жеђ за светском влашћу. Овај тобожњи „Дар цара Константина“ папи Силвестру уствари беше исфалсификован у канцеларији папе Стефана II, око 754. г., да би њиме папа уверио франачког владара Пипина Малог да њему припадају територије у Средњој Италији које Пипин беше ослободио од најезде Лонгобарда.

[24] Ови познати на Западу лажни документи, звани „Псевдоисидорови декрети“, сачињени су на Западу управо у време пред избор папе Николе на римски престо, тј. око 850. године. Они садрже у себи измишљена писма древних папа (Климента I, Силвестера I и др.), у којима се

истичу тобожња неограничена права и власт римских епископа у Цркви и целом свету. Затим су ови кривотворени документи били приписани Исидору, епископу севилском у Шпанији, због чега су и названи његовим декретима. Одавно је доказано да су те декреталије измишљене и лажне, али су оне много утицале да се нагло уздигне папска власт на Западу почев од времена папе Николе I.

[25] Овај сабор, заједно са оним из 859. г., назива се „Прво-Други“ Сабор, и његова света правила налазе се међу светим канонима Православне Цркве.

[26] Св. Амвросије, епископ Милански у IV веку, би изабран за епископа, и то пре но што беше крштен.

[27] Св. Нектарије, патријарх Цариградски (381-397), би изабран од Отаца Другог Васељенског Сабора у Цариграду 381. г. за епископа мада још не беше тада примио ни свето крштење.

[28] Из ових речи Св. Фотија, и из његовог даљег прикривеног али јасног критиковања неких латинских новоуведених обичаја црквених, види се да је он и кроз све ово досадање набрајање римских разлика и новина уствари већ благо пребацивао папи Николи. А пребацивао му је с таквом благошћу надајући се да у љубави и с кротошћу може да исправи оно што се да

исправити. Када међутим на гордог папу нису подејствовале речи љубави, онда је Св. Фотије у својој Окружној посланици и на Сабору 867. г. јавно изнео и осудио римске заблуде и новачења.

[29] Ова одлука је заиста и донета на овом сабору 861. г. у 17. канону.

[30] Писма I, 2 (PG 102, 593-617). Ово Св. Фотије говори за оне монахе Цариградске који иђаху у Рим да би њега клеветали код папе.

[31] О томе говори Св. Фотије у својој Окружној посланици (PG 102, 737).

[32] О тамошњем раду Свете Браће видети у њиховом опширном Житију под 11. мајем.

[33] Под овим истим светим патријархом Фотијем, неколико година касније покрштен је коначно и Српски народ, за време српског кнеза Мутимира, око 879. године.

[34] Ова богомудра поука Св. Фотија, упућена главару Бугарске Михаилу, садржи у себи изложење праве вере, тј. Символа вере, и историје светих Седам Васељенских Сабора. Затим се у њој говори о личном хришћанском врлинском животу, а онда о врлинама хришћанског владара и начину на који он треба да влада својим потчињенима. Карактеристичне су поуке владару: „Владај потчињенима не уздајући се у тиранију, него у љубав

потчињених... Када неко влада собом нека сматра да истински влада и потчињенима“.

[35]Символ вере Једине, Свете, Саборне и Апостолске Цркве састављен је и потврђен на I и II Васељенском Сабору, у Никеји (325) и Цариграду (381). Овај Символ исповеда веру у Духа Светога овако: „Верујем и у Духа Светога, Господа Животворнога, Који од Оца исходи“, сагласно речима самога Господа, Који рече: „А кад дође Утешитељ, кога ћу вам послати од Оца, Дух истине који од Оца исходи“ (Јн. 15, 26). Овај и овакав Символ вере потврдили су и сви потоњи Васељенски Сабори, од Трећег до Седмог, и сви су они забранили да се у њему било која реч или најмање словце измени. Тако је и било и на Истоку и на Западу све док у 6. веку у Шпанији (на Толедском сабору 589. г.), а затим и у Франачкој држави Карла Великог (768-814) и у Германији, не почеше додавати у 8. члану Символа вере на латинском ове речи: да Дух Свети исходи од Оца и Сина (ex Patre Filioque). По овим речима: и од Сина – Filioque, назива се ова западна латинска јерес филиоквистичка, које се и до данас држе римокатолици и протестанти (који произиђоше из њих). На Истоку међутим, у Православној Саборној и Апостолској Цркви Васељенској држи се свуда од почетка до данас древни и

неповређени Символ вере како је Цркви од Господа, Апостола, Отаца и Сабора предан. На ону западну јеретичку новотарију указивали су пре Светог Фотија и Св. Максим Исповедник, Св. Јован Дамаскин и јерусалимски монаси из манастира Св Саве Освећеног (809. г.).

[36] Овде се мисли на строги пост без зејтина или било какве масти и уља, онако како се пости од почетка св. Четрдесетнице сваки дан од понедељника до петка. У суботу пак и у недељу за време Вел. Поста, због радости и важности тих дана, Црква разрешава пост дозвољавањем употребе зејтина. Ово апостолско предање и правило почела је да нарушава Римска Црква већ у време VI Васељ. Сабора (680. г.), те је зато VI Васељенски Сабор донео овај канон којим то забрањује. Међутим, Латини су и у време Св. Фотија нарушавали ово свето апостолско предање, и идући тим путем они су дошли до данас да светог поста уопште немају.

[37] Окружна посланица Источним патријарсима (PG 102, 721-741).

[38] Хонорије био римски епископ од 625-638. г. Осуђен од Шестог Васељенског Сабора 680. г. заједно са другим јеретицима монотелитима.

[39] Цар Василије I Македонац, оснивач Македонске династије, владао од 867-886. г. Погинуо је у лову 29. августа 886. г.

[40] Адријан II био римски папа од 867-872. г.

[41] Овај лажни сабор поништен је на великом сабору Светог Фотија и папе Јована VIII, у Цариграду, 879-880. године. Њега нико није признавао на Западу све до 12. века, када је, по отцепљењу Западне Цркве од Источне, он код Латина накнадно признат, јер је тада био добродошао као оружје против Православних. Латини су га од 12. века чак почели убрајати у своје Васељенске Саборе, и то је код њих до данас њихов „Осми Васељенски Сабор“! Православна пак Црква овај сабор никада није признавала и убраја га у лажне и противцрквене саборе.

[42] Писмо цару Василију, Писма I, 16 (PG 102, 765-772).

[43] Писма I, 15 (PG 102, 764-5).

[44] Писмо 7. Варди Кесару (PG 102, 625).

[45] Јован VIII, био епископ римски од 872-882. г. Помирио се са Св. Фотијем, признао га за законитог патријарха Цариградског, и све папске саборе одржане дотле против њега поништио.

[46] Ово се види из Писма Св. Фотија архиепископу Аквилејском (PG 102, 820).

[47] Ово се налази у актима овог светог Сабора (Mansi 17a-18a, 450-520).

[48] И ове речи се налазе у саборским актима

(Mansi, 173-18a, 501).

[49] Све ово такође се налази у саборским актима (Mansi, 17a-18a, 515-517).

[50] То је донето у 1. канону овог Сабора, и такав је смисао грчких речи у њему: $\mu\eta\delta\epsilon\nu$...

$\kappa\alpha\iota\nu\omicron\tau\omicron\mu\omicron\upsilon\mu\epsilon\nu\omega\nu$, а не као што Латини тврде да је св. Фотије тобож признавао апсолутни примат власти римског папе над целом Црквом. Овај свети канон је управо зато и донет од сабора, да би се стало на пут незајажљивој тежњи неких папа за превлашћу у целој Цркви.

[51] Цар Лав I, звани Мудри, владао од 886-902.

[52] По другима Св. Фотије се упокојио 893. године, или још нешто касније.

